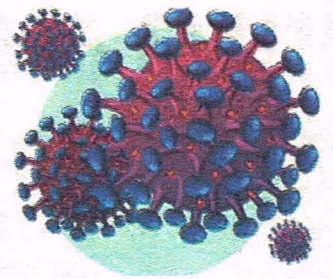

Lenacapavir : Empiso etangira okukwatibwa akawuka ka siriimu

• Ebika by'abantu abalina okugifuna • Ebirungi ebikirimu • Ekola etya?

Bya MUSASI WAFFE

EMPISO eziyiza okukwatibwa akawuka ka siriimu etandise okukubibwa abantu era be bagiku-byeko, bawa obujulizi.

Empiso eno, eyitibwa Lenacapavir, ekubibwa omuntu mu lususu buli luvannyuma lwa myezi mukaaga n'eyambako okuziyiza omuntu oyo, okukwatibwa akawuka ka siriimu ebitundu 99 ku buli 100.

Lipooti ya 2025 ku kawuka ka siriimu mu Uganda yalaga nti, abantu akakadde kamu n'ekitundu, be bawangaala n'akawuka kano.

Ku abo, 930,000 bawala n'abakya-ala ate nga 570,000 balenzi n'abasajja. Era lipooti yalaga ng'abantu abapya abawera 14,000 abakwatibwa akawuka kano omwaka oguwedde, baali bavubuka abali wakati w'emyaka 15 ne 24 kumpi bye bitundu 70 ku buli 100, baali bawala n'abakazi abato. Ng'ebitundu nga 17, bye byali mu balenzi n'abasajja abataali bakomole nga banyumya akaboozi k'ekikulu nga tebakozezeza kondomu.

Kampeyini nnyingi zizze zikolebwa okukendeza ku kusaasaana kw'akawuka ka siriimu mu bantu era omwaka guno, mu April, empiso eno eya Lenacapavir eziyiza okufuna akawuka ka siriimu yayanjulibwa nga ku olwo, ddozi 19,000 zaasabukululwa ne zitwalibwa mu malwaliro agatali gamu, okukubibwa abantu nga zino zaawebwayo aba Global Fund.

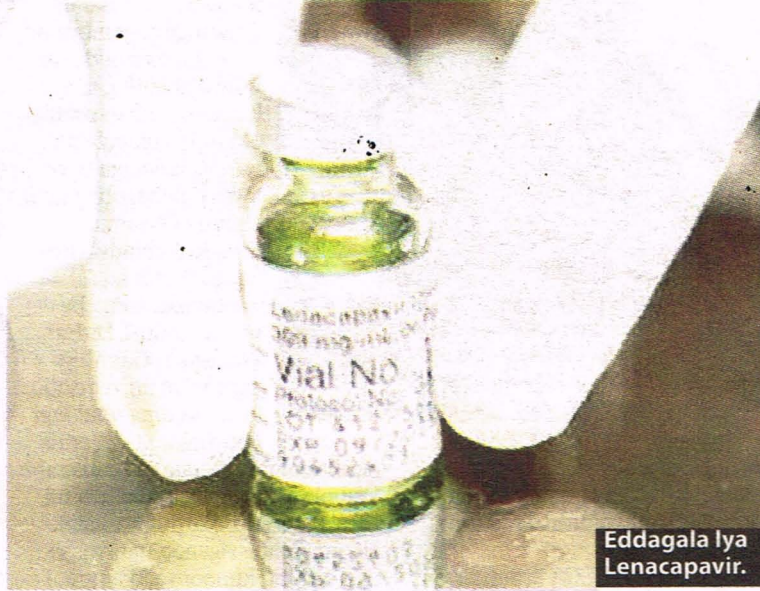
Omukungu okuva mu minisitule y'ebiyobulamu, Dr. Hebert Kadama nga y'avunaanyizibwa ku nkola y'okutangira abantu okukwatibwa akawuka ka siriimu Pre-Exposure Prophylaxis (PrEP) agamba nti, era gavumenti egenda kufuna ddozi endala 7,000 ez'empiso eno, okwongera ku ddozi eyasooka nga zino Gavumenti ya America ye yaziwaddeyo mu May nga ne mu August, baakuleeta endala.

Dr. Kadama agamba nti, "Tunagenda okutuuka mu December wa 2026, amalwaliro 300 gasuubirwa okuba nga gawa empiso eno mu Uganda era ebifo ebyalondebwayo, by'ebyo ebikola ku bantu abangi ate nga bye bisingamu akatyabaga k'abantu okuba nga basobola okukwatibwa akawuka ka siriimu amangu."

EMPISO ENO Y'ETYA?

Lenacapavir, mpiso eziyiza okufuna akawuka ka siriimu. Empiso eno ekubibwa omuntu buli luvannyuma lwa myezi 6 gy'emirundi ebiri mu mwaka.

Dayirekita w'ekitongole kya UNAIDS mu Uganda, Jacqueline Makokha agamba nt, empiso eno, y'emu ku nkola ezireeteddwa okwanguyiza

Eddagala lya Lenacapavir.

Jacqueline Makokha atwala UNAIDS mu ggwanga.

Dr. Herbert Kadama owa minisitule y'ebiyobulamu.

abantu okubeera n'eky'okulondawo mu bingi ebiriwo, okweziyiza okufuna akawuka ka siriimu.

Wabula eno esenvuzza abantu, okuva ku nkola endala ezaasooka okukolebwa ng'oluusi zaalina emitendera mingi egiyitwamu okukakasa nti, omuntu agemeddwa siriimu. Empiso eno eya Lenacapavir eyanguya, nnyangu ate nga yaakugasa nnyo abantu abasinga okubeera mu katyabaga k'okufuna akawuka ka siriimu.

"Ate empiso eno, ewa abantu abatayagala kukozeza nkola ndala ez'okuziyiza siriimu okuli okumira empeke, okukozeza kondomu, n'ebirala okugikozesa obulungi nga tebekkaanyizza," Makokha bwe yayongeddeko.

EBYEBUUBIZWA KU MPISO ENO OKUFUNA OTYA?

Dr. Kadama agamba nti, empiso eno ya bwereere era be bagikuba, banoonya bunoonya ssente za ntambulaz zibatuusa mu bifo we bassa ddozi ez'okubakuba. Annyonyola nti, abaganyulwamu, be bawala abavubuka n'abato abali wakati w'emyaka 15 ku 24, abawala ab'embuto n'abayonsa kw'ogatta abo abakazibwako erya 'nneekoleragyange' ne bakasitoma baabwe.

Dr. Kadama ayongerako nti, abantu abalala abawebwa ddozi eno be bavubi, baddereeva b'em-

motoka ezigenda eng'endo empanvu n'abo abeenyigira mu by'omukwano n'abantu abangi kuba be basinga okubeera mu katyabaga k'okufuna akawuka ka siriimu.

ANI ALINA OKUCIFUNA?

Dr. Perer Mudioppe, akwanagan-ya eby'okuziyiza HIV okuva mu minisitule y'ebiyobulamu agamba nti, abantu ab'ebika eby'enjawulo bafuna empiso eno ng'ekikulu mu byonna, kwe kusooka okwekebeza n'okakasa nti, toline kawuka ka siriimu era kino bwe kiggwa, basooka kutunuulira abantu abagwa mu ttuluba lino okuli;

1 Abantu abali mu katyabaga akanene ak'okufuna akawuka ka siriimu.

2 Abakaluubirizibwa okumira empeke eza buli lunaku, eziziyiza okufuna akawuka ka siriimu eza PrEP.

3 Abawala abakazibwako erya 'nneekoleragyange' ne bakasitoma baabwe abasajja.

4 Abaakeberebwa ne bazuulibwa n'obulwadde bw'ekikaba mu myezi omukaaga egisembeyo.

5 Abatasobola kugamba bannaabwe kukozeza kondomu.

6 Abawala abali wakati w'emyaka 15 ku 24.

EMPISO ENO EWEEBWA ETYA?

Dr. Kadama agamba nti, empiso ekubibwa okuyita mu lususu era alina okuweebwa endala buli luvannyuma lwa myezi 6.

Era lipooti ya 2025 eya HIV yalaga nga mu kubalirira abaana 4,700 be baazaalibwa n'akawuka ka siriimu mu 2024 era ng'ebibalo by'ekitongole kya UNAIDS biraga nti, ebitundu 50 ku buli 100 ku baana abo abazaalibwa n'akawuka, baakwatibwa ng'embuto za bannyaabwe zikuliridde.

Wabula okufa kw'abantu nga kuvudde ku siriimu kukendedde okuva ku 54,000 mu 2010 okutuuka ku 20,000 mu 2024.

Era abantu ng'akakadde kamu n'emitalo 30, be bali ku ddagala lya ARV.

AMALWALIRO AGAWA EMPISO ENO

Omugatte gw'amalwaliro guli 103 agawa empiso eno okwetoolola eggwanga okuva lwe yasabuukululwa mu April w'omwaka guno.

"Twafuna ddozi 40 eza Lenacapavir era abantu baatandise okufuna ddozi yaabwe esooka," Dr. Alfred Mugarura nga y'akulira Mbarara Municipal Council Health Center IV bwe yategezeza era n'ategezeza nti, abasawo baabangulwa ku ngeri gye bazuula omuntu alina okugikubibwa.

Ate Peter Odeke, ku ddwaaliro lya Lira Regional Referral Hospital agamba nti, baafuna ddozi 40 kyokka omuwendo gw'abantu abagala okukubibwa empiso eno, gweyongera.

Dr. Ibrahim Bwaga owa Hoima Regional Referral Hospital naye yakasizza nga bwe baafuna ddozi ku mpiso era abamu ku balina okufuna empiso eno, baazifunye.

Abantu kye bagamba

Alex Lubwama. Beetaga okusomesa abantu okutegeera enjawulo eri wakati w'okuziyiza n'okugema kubanga biringa ebifaanagana. Ekirala bwebaba bagirese bayanguye okugiteeka ku buli ddwaaliro.

Lena vox - Masturah Namugenyi Masturah Namugenyi. Okuziyiza nze ndaba akawuka ka mukenenya kaba kasobola okukwata bwoba tewegenderezza. Kirungi okuleeta empiso eyo.

Nabakka Jackie. Empiso eziyiza mukenenya mbadde sigiwuliranga, naye lwaki tebaleeta emugema nga bwe bagikukuba omanya tokyayinza kukafuna. Ku kuziyiza oyinza n'okwerabira okuddayo okufuna endala.